

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalthistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 25. OKTOBER 1950 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

XI

SUPPLEMENT TIL DE VED DE UNDER HENHOLDSVIS
15. JUNI 1945, 19. DECEMBER S. Å. OG 8. JANUAR 1948
NEDSATTE PARLAMENTARISKE KOMMISSIONER TILVEJE-
BRAGTE OPLYSNINGER VEDRØRENDE FORHOLDENE
UNDER DANMARKS BESÆTTELSE

DANSKE DOKUMENTER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1951

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 25. OKTOBER 1950 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

XI

SUPPLEMENT TIL DE VED DE UNDER HENHOLDSVIS
15. JUNI 1945, 19. DECEMBER S. Å. OG 8. JANUAR 1948
NEDSATTE PARLAMENTARISKE KOMMISSIONER TILVEJE-
BRAGTE OPLYSNINGER VEDRØRENDE FORHOLDENE
UNDER DANMARKS BESÆTTELSE

DANSKE DOKUMENTER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1951

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Folketingets beslutning om kommissionens nedsættelse	5
Forskrifter for kommissionen.....	6
Kommissionens medlemmer	8

Kommissionens beretning:

Indledende bemærkninger	9
A. Supplement vedrørende kommissionens beretning IV.....	11
B. — — — — V.....	12
C. — — — — VI.....	14
D. — — — — VII.....	23
E. — — — — VIII.....	24
F. — — — — IX.....	26
G. — — — — X.....	29

ANVENDTE FORKORTELSER I DET FØLGENDE:

Bet. I, ber. II o. s. v., s. 00 betyder betænkning I afgivet af den parlamentariske kommission af 15. juni 1945, side 00, henholdsvis beretning II afgivet af den parlamentariske kommission af 19. december 1945 eller beretning IV afgivet af den parlamentariske kommission af 8. januar 1948 o. s. v., side 00.

Bet. I, ber. II o. s. v., A. nr. 00 betyder aktstykke til fornævnte, nr. 00. •

Bet. I, ber. II o. s. v., st. 00 betyder det stenografiske referat til fornævnte, spalte 00.

A. nr. 00 betyder aktstykke til nærværende beretning, nr. 00.

A. 00 betyder aktstykkerne til nærværende beretning, side 00.

St. 00 betyder det stenografiske referat til nærværende beretning, spalte 00.

Beslutning af folketinget om nedsættelse af en kommission i henhold til grundlovens § 45.

(Vedtaget ved eneste behandling den 25. oktober 1950.)

Folketinget beslutter:

1. Der nedsættes i henhold til grundlovens § 45 en kommission med den opgave i det omfang, kommissionen måtte anse det for påkrævet, at foretage de fornødne undersøgelser til supplerings af de ved de under den 15. juni 1945, 19. december 1945 og 8. januar 1948 nedsatte parlamentariske kommissioner tilvejebragte oplysninger til bedømmelse af, hvorvidt der er grundlag for at drage ministre og andre særlig ansvarlige til ansvar i forbindelse med Danmarks besættelse den 9. april 1940 eller i anledning af deres embedsvirksomhed under den tyske besættelse og til supplerings af de af kommissionen af 8. januar 1948 tilvejebragte oplysninger med hensyn til politisk virksomhed under besættelsen, der skønnes at indeholde anslag mod folkestyret og den hidtidige statsretlige praksis.

Det påhviler kommissionen snarest at afgive beretning til folketinget angående de foretagne undersøgelser.

2. Medlemmernes antal fastsættes til 24.
3. Over møder, hvori mundtlige oplysninger og forklaringer afgives til kommissionen, optages stenografisk referat.
4. Selve kommissionens drøftelser og afgivelsen af oplysninger, forklaringer og redegørelser foregår i lukkede møder, men der vil til oplysning for offentligheden, når undersøgelsen af et forhold er bragt til et sådant punkt, at kommissionen mener, at en redegørelse derfor kan afgives, være at afgive sådan redegørelse i den form og på den måde, som kommissionen skønner rigtig.
5. Tingets formand bemyndiges til at iværksætte det fornødne til denne beslutnings udførelse.

Gustav Pedersen.

Poul Møller.

**Forskrifter for den kommission, der af folketinget i henhold til
tingets beslutning af 25. oktober 1950 er nedsat i henhold til
grundlovens § 45,**

fastsat i henhold til nævnte beslutning af *folketingets formand*
den 25. oktober 1950.

---

§ 1.

Kommissionen vælger umiddelbart efter sin sammentræden en formand og en næstformand.

§ 2.

Kommissionen samles, udsættes og sluttes af sin formand. Denne bestemmer ved hver enkelt sammenkaldelse samlingsstedet; forsåvidt dette er København, holdes kommissionens møder i rigsdagens lokaler.

§ 3.

Kommissionen er berettiget til at antage lønnet medhjælp udenfor sin midte såvelsom til at foretage de til dens virksomhed fornødne udgifter, herunder rejse-udgifter efter regning til medlemmerne, forsåvidt kommissionen afholder møder udenfor København.

Under iagttagelse af de i tjenestemandslovens § 972 indeholdte regler vil der være at udbetale kommissionens medlemmer diæter, dog således at der ikke ydes diæter for dage, på hvilke folketinget holder møder.

§ 4.

Den, der ophører at være medlem af folketinget, ophører tillige at være medlem af kommissionen.

Når en enkelt ophører at være medlem, afgør kommissionen under hensyn til sine arbejders standpunkt og tarv, om den skal vedblive at virke med kun 23 medlemmer, eller om den skal gøre indstilling til folketinget om nyt valg af et medlem.

Skulle det ske, at flere ophører at være medlemmer, skal kommissionen gøre sådan indstilling.

§ 5.

Om udbyttet og udfaldet af sine undersøgelser vedtager og afgiver kommissionen beretning til folketinget.

Beretning er vedtaget, når ved den endelige afstemning mindst 13 af kommissionens medlemmer har stemt for den.

Vedtages beretning ikke med enstemmighed, er de, der har stemt imod, berettigede til at få en fremstilling af deres afvigende meninger optaget i et tillæg til kommissionens beretning.

§ 6.

Over møder, hvori mundtlige oplysninger og forklaringer afgives til kommissionen, optages stenografisk referat.

§ 7.

De til afholdelse af udgifter efter § 3 fornødne pengemidler hæves af kommissionens formand hos rigsdagens kasserer efter anvisning af folketingets formand. For deres anvendelse aflægger kommissionen regnskab til folketingets formand.

§ 8.

De øvrige regler for kommissionens virksomhed fastsættes af den selv.

Gustav Pedersen.

Egil Olsen.

Kommissionens medlemmer.

Tingets valg af medlemmer fandt sted den 7. november 1950, og der valgtes følgende:

Redaktør *Holger Eriksen*,
 fhv. minister, overretssagfører *Busch-Jensen*,
 sekretær *Victor Gram*,
 forretningsfører *Poul Hansen* (Grenaa),
 fhv. minister *Rasmus Hansen*,
 kontorchef *Hans Hækkerup*,
 maskinarbejder *Holger Larsen*,
 togfører *M. Larsen*,
 sekretær *Lindberg*,
 maskinarbejder *Th. Poulsen*,
 gårdejer *Niels Eriksen*,
 gårdejer *Jørgen Gram*,
 landsretssagfører *Thisted Knudsen*,
 fhv. minister *Arnth Jensen*,
 sekretær *Harald Nielsen*,
 fhv. fængselspræst *Kristen Amby*,
 redaktør *Bøgholm*,
 lektor *Karl Olsen*,
 professor, dr. jur. *Rasting*,
 landmand *Steen*,
 direktør *Rager*,
 overlæge *Viggo Starcke*,
 plantageejer *Oluf Pedersen*.

Et mandat, der ville kunne besættes af Danmarks kommunistiske partis folketingsgruppe, står indtil videre ubesat, jfr. folketingstidenden 1950—51 sp. 605.

Kommissionen konstituerede sig med *Holger Eriksen* som formand og *Arnth Jensen* som næstformand.

Tidligere medlem af kommissionen og formand for denne, dommer *Aage G. Holm* har været tilknyttet kommissionsarbejdet og været tilstede i dennes møder.

Til kommissionens sekretær antoges chefen for rigsdagens bureau, *Eigil Olsen*, og som medarbejdere i sekretariatet fuldmægtig i rigsdagens bureau *Erik Jacobsen* og sekretær sammesteds *Ove Madsen*.

Indledende bemærkninger.

Nærværende beretning, der er et supplement til beretningerne IV—X inkl., som alene omfatter forholdene under den tyske besættelse, indeholder dels en række henvendelser, som kommissionen har modtaget vedrørende enkeltheder i de foran nævnte beretninger, dels kommissionens undersøgelser vedrørende afsnit F. II i beretning VI: Oprettelsen og anerkendelsen af „Frikorps Danmark“ og anden hvervning til tysk krigstjeneste, hvilke spørgsmål, jfr. beretning VI s. 21, af kommissionen blev udskudt til behandling i nærværende supplementsbind.

Kommissionen har tidligere på grundlag af danske dokumenter afgivet følgende betænkning og beretninger:

Betænkning I afgivet den 4. oktober 1945:

Undersøgelse af samtlige politiske og militære forhold, som kan tjene til bedømmelse af, hvorvidt der er grundlag for at gøre ansvar gældende overfor ministre eller andre særlig ansvarlige i forbindelse med Danmarks besættelse af tyske tropper den 9. april 1940.

Beretning II afgivet den 6. december 1946:

Supplement til de ved den under 15. juni 1945 nedsatte parlamentariske kommission tilvejebragte oplysninger vedrørende forholdene ved Danmarks besættelse den 9. april 1940.

Beretninger III:

Supplement til de ved de under henholdsvis 15. juni 1945 og 19. december s. å. nedsatte parlamentariske kommissioner tilvejebragte oplysninger vedrørende forholdene ved Danmarks besættelse den 9. april 1940.

Afsnit A afgivet august 1950.

Afsnit B afgivet den 14. februar 1951.

Afsnit C afgivet den 26. september 1951.

Beretning IV afgivet den 15. januar 1948:

Regering og rigsdag under besættelsen.

Beretning V afgivet den 29. september 1948:

Udenrigsministeriet under besættelsen.

Beretning VI afgivet den 20. oktober 1949:

Krigsministeriet og marineministeriet under besættelsen.

Beretning VII afgivet den 31. marts 1950:

Justitsministeriet og retshåndhævelsen under besættelsen.

Beretning VIII afgivet den 25. januar 1950:

Arbejds- og socialministerierne, ministeriet for handel, industri og søfart, indenrigsministeriet og ministeriet for landbrug og fiskeri under besættelsen samt spørgsmålet om danske entreprenørers udførelse af arbejder for besættelsesmagten.

Beretning IX afgivet den 20. oktober 1949:

Undersøgelser vedrørende politisk virksomhed under besættelsen, der skønnes at indeholde anslag mod folkestyret og den hidtil statsretlige praksis (jfr. kommissoriets 1. led).

Beretning X afgivet den 21. april 1949:

Ministeriet for offentlige arbejder og trafikministeriet under besættelsen.

Efter afgivelsen af nærværende beretning betragter kommissionen herefter undersøgelsen på grundlag af de for den foreliggende danske dokumenter som afsluttet.

A. Supplement vedrørende beretning IV.

Regering og rigsdag under besættelsen.

I den af daværende direktør i udenrigsministeriet Nils Svenningsen udarbejdede redegørelse for forhandlingerne i september 1943 om Danmarks statsadministration efter den 29. august 1943 hedder det (ber. IV A. 320):

Erklæring
fra direktør
F. C. Boldsen.

„Lørdag den 18. september kl. 16.45 henvendte dr. Popp-Madsen sig til mig i udenrigsministeriet. Han kom for at sige, at direktør Boldsen og den kreds, der samlede sig omkring ham, var interesseret i, at der blev dannet en regering. Boldsen havde spurgt om, overfor hvem han skulle sætte ind, om det ville være rigtigt, han søgte statsminister Scavenius. Jeg svarede, at statsministeren næppe kunne tage noget initiativ efter en henvendelse fra Boldsen, men at denne jo kunne søge forbindelse enten med erhvervsorganisationerne eller med fremtrædende erhvervsdrivende, der tillige var medlemmer af rigsdagen. — Popp-Madsen oplyste dernæst, at der, efter de oplysninger han havde modtaget fra sine S.S.-forbindelser, var grund til at formode, at man fra tysk side i givet fald kunne tænke sig at udøve pression på kongen for at få ham til at danne en regering.“

I anledning af disse oplysninger har direktør F. C. Boldsen*) til kommissionen fremsendt følgende erklæring af 8. juli 1950 (A. nr. 1.):

„I anledning af det i bilag til beretning IV til folketinget p. 320 optagne referat af departementschef Svenningsens notater af 18. september 1943 vedrørende mig ønsker jeg meddelt, at dette referat i forbindelse med andre referater blev omtalt i retsforhandlinger og dermed i pressen i juni 1946 under sagen mod dr. jur. Popp-Madsen, at jeg derefter til statsadvokat Kirchheiner fremsendte en udførlig erklæring af 24. juni 1946 og udtrykte ønsket om at blive ført offentlig som vidne i sagen, men at hr. Kirchheiner betegnede notaterne om mig fra hr. Svenningsens side som et sidespor uden interesse for den større sag. Jeg udtrykte imidlertid ønsket om, at min erklæring i hvert fald måtte blive tilstillet dommeren i sagen. Af min erklæring, som senere af højesteretssagfører Ejvind Møller er tilstillet daværende departementschef, nu ambassadør Svenningsen, fremgår, at det savner enhver hjemmel og beror på fri fantasi fra dr. Popp-Madsens side, at jeg eller en „kreds“, der samlede sig om mig, skulle have været interesseret i, at der blev dannet en regering. Som nærmere udtalt i erklæringen af 24. juni 1946 (A. 6—7) har jeg ikke talt med et eneste menneske af „kredsen“, endsige med hr. Svenningsen herom, og intet møde er afholdt herom.“

Kommissionen har fra udenrigsministeriet modtaget den som A. nr. 2 optrykte skrivelse af 11. oktober 1949, hvormed fremsendes *dels* bladuddrag (A. 9) fra „Berlingske Tidende“ den 2. august 1949 indeholdende nogle af general v. Hanneken under dennes ophold i Aabenraa arrest inden udvisningen til Tyskland fremsatte udtalelser om Hitlers motiver til at forlange en skarpere kurs overfor Danmark efter telegramkrisen i efteråret 1942, *dels* et brev af 2. september 1949 (A. 10) til udenrigsministeriets direktør fra den tidligere gesandt i Berlin, nuværende gesandt i Madrid O. C. Mohr, indeholdende en kommentar til de af general v. Hanneken fremsatte udtalelser.

Om enkeltheder må henvises til de nævnte aktstykker.

I den som A. nr. 54 optrykte skrivelse af 12. februar 1951 har direktør Knud Styhr fremsat nogle bemærkninger bl. a. vedrørende ophævelse af det såkaldte Sthyrskes udvalg, jfr. herom A. 200—201.

Vedrørende
direktør
Knud Sthyr.

*) Jfr. tillige fælleserklæring fra direktørerne F. C. Boldsen, F. W. Kraft, Knud Sthyr og Chr. H. Olesen, nedenfor side 27.

B. Supplement vedrørende beretning V.

Udenrigsministeriet under besættelsen.

Vedr. fhv.
gesandt
P. Skov.

Som anført i beretning V s. 24 modtog kommissionen fra fhv. kgl. gesandt i Polen P. Skov genpart af en skrivelse af 9. juni 1945 (A. 12) til udenrigsministeriet, hvori han hævder, at den af ham af daværende udenrigsminister Erik Scavenius foretagne afskedigelse fra 1. januar 1943 er ulovmedholdelig og ikke kan eller bør stå ved magt. Kommissionen lod på den givne anledning fra den daværende udenrigsminister indhente en redegørelse (ber. V A. nr. 15, nærv. ber. A. nr. 5), der indeholder oplysninger om de nærmere omstændigheder ved minister P. Skovs afskedigelse.

Da kommissionen betragtede sagen om minister Skovs afskedigelse som iøvrigt faldende udenfor det for kommissionen givne kommissorium, fandt den ikke anledning til at foretage videre angående minister Skovs afskedigelse.

Imidlertid hævdede minister Skov i en kronik i „Nationaltidende“ den 12. januar 1949 (A. nr. 6) på grundlag af kommissionens behandling af spørgsmålet om hans afskedigelse fra udenrigstjenesten, at kommissionens undersøgelse af udenrigsministeriets administration under besættelsen havde været overfladisk.

Under henvisning til denne kronik udbad kommissionen sig i skrivelse af 21. januar 1949 (A. nr. 10) en udtalelse fra minister P. Skov om, hvorvidt han lå inde med vigtigere oplysninger, eller om han mente at kunne fremsætte udtalelser af betydning for kommissionens undersøgelser, idet kommissionen i bekræftende fald udbad sig disse oplysninger eller udtalelser tilstillet.

I besvarelse af denne forespørgsel meddelte minister Skov i skrivelse af 31. januar 1949 (A. nr. 11), at han allerede havde afleveret et manuskript til trykning den 20. januar 1949 angående „Danmarks udenrigspolitik i kommissionsberetningens lys“, hvilken redegørelse, hvortil der henvises, fremkom i tidsskriftet „Øjeblikket“ den 1. og den 15. februar 1949 (A. nr. 8 og 9).

For om muligt at fremskaffe yderligere oplysninger om udenrigsministeriets forhold under besættelsen anmodede kommissionen under henvisning til artiklerne i „Øjeblikket“ minister Skov om at komme til en afhøring for kommissionen, hvilket fandt sted den 17. marts 1949 (A. nr. 12 med stenografisk referat af afhøringen), og minister Skov gav under afhøringen tilsagn om at tilsende kommissionen en af ham udarbejdet redegørelse angående Danmarks udenrigspolitik under besættelsen. Denne redegørelse (A. nr. 13 med 4 bilag), hvortil der i det hele må henvises, blev sammen med artiklerne i „Nationaltidende“ (A. nr. 6 og nr. 7) og i „Øjeblikket“ (A. nr. 8 og nr. 9) samt stenografisk referat af kommissionens afhøring af P. Skov (A. nr. 12) forelagt fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius, ambassadør Nils Svenningsen, minister Frants Hvass og minister Bolt-Jørgensen til udtalelse. De

modtagne 4 udtalelser med bilag er optrykt som A nr. 15—18. Endelig har kommissionen fra minister Skov modtaget en supplerende skrivelse af 27. juli 1949 (A. nr. 19) og en skrivelse af 7. januar 1950 (A. nr. 20) med afsluttende bemærkninger, til hvilke skrivelser der ligeledes henvises, idet bemærkes, at kommissionen herefter ikke har fundet anledning til at foretage videre.

Fra direktør Knud Sthyr er til kommissionen indsendt en erklæring dateret 7. august 1950 (A. nr. 21), hvori direktør Sthyr bebuder overfor kommissionen at ville fremkomme med en „berigtigelse af forskellige urigtige og vildledende bemærkninger vedrørende min virksomhed under krigen fremsat såvel i beretningen som i bilagene til disse“; men allerede på nærværende tidspunkt mente han dog „at burde henlede opmærksomheden på det ufuldstændige og urigtige i det bl. a. på side 568 i bilagene til kommissionens beretning V optrykte „Referat vedrørende tidspunktet og vilkårene for direktør Knud Sthyr's ansættelse under udenrigsministeriet““. Der henvises til det pågældende aktstykke (A. nr. 21).

Vedr. direktør
Knud Sthyr.

Kommissionen har senere fra direktør Knud Sthyr modtaget den som A. nr. 54 optrykte skrivelse af 12. februar 1951, hvori gøres en række bemærkninger til enkeltheder i beretningerne IV, VIII og X.

C. Supplement vedrørende beretning VI.

Krigsministeriet og marineministeriet under besættelsen.

Dokumenterne
vedrørende
„Frikorps
Danmark“.

Som det fremgår af ber. VI s. 21, blev udarbejdelsen af afsnit F. II om oprettelse og anerkendelse af „Frikorps Danmark“ og anden hvervning til tysk militærtjeneste udsat, idet en del dokumenter vedrørende oprettelse af „Frikorps Danmark“ formentes bortkommet i krigsministeriet, og under 21. oktober 1949 havde kommissionen anmodet forsvarsministeren om at foranledige iværksat en auditørundersøgelse for om muligt at fremskaffe de omhandlede dokumenter. Kommissionens skrivelse af 21. oktober 1949 til forsvarsministeren (A. nr. 35) var sålydende:

„Med skrivelse af 30. juni d. å. har krigsministeriet fremsendt en del dokumenter vedrørende „Frikorps Danmark“, idet det samtidig meddeles, at det ikke har været muligt at fremskaffe alle de dokumenter, der ved skrivelse af 30. juni 1945 var oversendt til kommissionen, men senere atter udlånt til ministeriet.

Kommissionen har i et den 20. d. m. afholdt møde drøftet dette spørgsmål og har besluttet at anmode forsvarsministeren om at foranledige iværksat en auditørundersøgelse for om muligt at fremskaffe de omhandlede dokumenter eller at klarlægge de nærmere omstændigheder ved aktstykkernes bortkomst.

Under henvisning hertil tillader jeg mig at anmode hr. ministeren om at foranstalte en undersøgelse som nævnt.“

Det viste sig imidlertid, at de nævnte bilag beroede hos kommissionen, hvorfor denne den 24. november 1949 — samme dag, som kommissionens betænkning blev offentliggjort — udsendte følgende gennem Ritzaus Bureau (A. nr. 36):

„Den parlamentariske kommission meddeler:

Ved en fornyet gennemgang af de hos kommissionen beroende dokumenter (ca. 120 000) er det i dag konstateret, at de i kommissionens beretning VI omtalte manglende dokumenter vedrørende danske befalingsmænds adgang til at melde sig til tysk krigstjeneste og vedrørende oprettelsen af „Frikorps Danmark“ beror hos kommissionen.

De nævnte bilag er den 8. august 1945 udlånt til krigsministeriet, hvis kvittering foreligger, men er senere tilbageleveret til kommissionen, hvor de ved en fejltagelse var blevet anbragt i den arkivafdeling, der omfatter de tyske dokumenter (ca. 100 000).“

og i en skrivelse af 8. december 1949 beklagede kommissionen overfor forsvarsministeren den skete fejl. Kommissionens skrivelse af 8. december 1949 til forsvarsministeren var sålydende (A. nr. 37):

„I skrivelse af 21. oktober d. å. anmodede kommissionen hr. ministeren om auditørundersøgelse for om muligt at fremskaffe dokumenter vedrørende „Frikorps Danmark“ m. v., der på nævnte tidspunkt formentes bortkommet.

De omhandlede dokumenter er senere forefundet i kommissionens tyske arkiv, hvorom der er tilgået forsvarsministeren og offentligheden meddelelse.

Kommissionen betragter dermed det fremsatte ønske om auditørundersøgelse som bortfaldet, og kommissionen, der meget beklager det skete, undlader ikke samtidig at meddele, at nærmere redegørelse for det omhandlede forhold vil fremkomme i det supplementsbind til kommissionens beretninger, der agtes udgivet, men som først vil kunne forventes i marts—april n. å.“

Hovedgrundlaget i kommissionens undersøgelser til belysning af spørgsmålene om oprettelse af og anerkendelse af „Frikorps Danmark“ og anden hvervning af tysk militærtjeneste er de herom fra daværende forsvarsminister Søren Brorsen og daværende stats- og udenrigsminister Erik Scavenius modtagne skriftlige redegørelser (ber. VI A. nr. 12, s. 81 og ber. VI A. nr. 14), hvilke redegørelser er søgt uddybet ved kommissionens afhøringer af de nævnte ministre.

Oprettelse og
anerkendelse
af „Frikorps
Danmark“.

Til belysning af de heromhandlede forhold foreligger endvidere uddrag af rapportafhøring af den tidligere tyske gesandt og rigsbefuldmægtigede Cecil v. Renthe-Fink (ber. VI A. nr. 16), hvorhos der i den af udenrigsministeriet udarbejdede gråbog vedrørende Danmarks tiltrædelse af pagten mod den kommunistiske internationale findes et afsnit om oprettelse af „Frikorps Danmark“ (ber. V A. 260—61, jfr. samme beretning A. 276—279).

Endelig foreligger det fra krigsministeriet modtagne materiale vedr. frikorpset (ber. VI A. 91—95, nærværende beretning A. 98—118).

Om baggrunden for oprettelsen af „Frikorps Danmark“ udtaler daværende stats- og udenrigsminister Erik Scavenius i sin redegørelse (ber. VI A. nr. 14):

„Krigen mod Rusland søgte den tyske regering at give en ideologisk baggrund som en kamp mod bolchevismen, og man søgte at opnå en tilslutning i forskellige europæiske lande, der kunne muliggøre at fremstille krigen som et korstog til værn for den europæiske kultur. Den fra tysk militær side foreslåede aktive deltagelse i den finske krig kunne afvises med den begrundelse, at vi måtte fastholde vor stilling som ikke-krigsførende, og under henvisning til, at det heller ikke kunne være en tysk interesse at fremkalde krigshandlinger mod Danmark fra Tysklands fjender. En anden karakter havde spørgsmålet om hvervning af frivillige, der blev ført frem af det tyske gesandtskab, idet tilladelse til hvervning er forenelig med stillingen som neutral eller ikke-krigsførende.

Tanken om dannelse af et frivilligt dansk korps til indsættelse udelukkende på den finske front lod sig ikke gennemføre under den fra den første finske krig forandrede stilling, idet Finland nu var Tysklands allierede, og hvorvidt et sådant skridt kunne have ført til at undgå en organiseret frivilligbevægelse til fordel for Tyskland, er måske også tvivlsomt. Som følge heraf blev banen fri for det danske nationalsocialistiske parti, der var ivrig for at blive bærer af frivilligbevægelsen, og under hvis medvirken der også blev oprettet et dansk frikorps — „Frikorps Danmark“ — til indsættelse på Tysklands front mod Sovjetunionen, et foretagende, der i høj grad blev understøttet fra officiel tysk side, som det fremgår af den tyske gesandts henvendelser til udenrigsministeriet.“

I en notits, som det tyske gesandtskab den 30. juni 1941 overrakte udenrigsministeriet, hedder det (A. 100):

„Som i mange andre europæiske lande har der glædeligvis også i Danmark meldt sig frivillige for at yde en indsats på tysk side i opgøret med kommunismen

og til fjernelse af den fare, der truer Europa fra Sovjetunionens side. Det tør antages, at den kongelige danske regering vil indtage en velvillig holdning overfor de danske frivillige og ikke vil lægge dem nogen vanskeligheder i vejen.

Også hos danske, der befinder sig i aktiv militærtjeneste, foreligger der ønske om at melde sig frivilligt til kamp mod Sovjetunionen. Det ville blive hilst med taknemmelighed, hvis den kongelige danske regering også ville gøre det muligt for sådanne militærpersoner at yde deres indsats for den store europæiske sag, uden at det kommer deres rettigheder til skade.“

Denne notits blev af udenrigsministeriet sendt til udtalelse i krigsministeriet, der i skrivelse af 1. juli s. å. (ber. VI A. 91), oplyste, at der efter den 9. april 1940 var givet hjemsendte værnepligtige (befalingsmænd og menige) rejsetilladelse til udlandet, medens man havde forlangt, at faste befalingsmænd af linien og reserven (forstærkningen), der ønskede at udføre militærtjeneste i udlandet, søgte om tilladelse til at træde udenfor nummer.

Det udtales videre i krigsministeriets nævnte skrivelse, at der under de nu foreliggende forhold formentlig intet vil være til hinder for fortsat at give *hjemsendte* værnepligtige (befalingsmænd og menige) rejsetilladelse til udlandet, men med hensyn til *tjenstgørende* værnepligtige måtte ministeriet forbeholde sig sin stilling.

Forsåvidt angår faste befalingsmænd af linien, burde disse formentlig søge deres afsked, men under de foreliggende omstændigheder mente krigsministeriet dog at kunne gå med til, at de pågældende trådte udenfor nummer. Krigsministeriet udtalte sluttelig, at det var en selvfølge, at der kun gaves tilladelse hertil i et vist begrænset omfang, og at det i hvert enkelt tilfælde måtte afgøres, om tilladelsen kunne gives.

Af ministermødeprotokollerne (ber. IV A. 444) fremgår det, at der i ministermødet den 2. juli 1941 var enighed om, at danske officerer, der gik over i frikorps til deltagelse i krigen, kunne få tilladelse hertil imod at tage deres afsked fra den danske hær, og i mødet den 3. juli 1941 blev det på forslag af udenrigsministeren (Scavenius) tiltrådt, at danske officerer, der gik over i frikorps til deltagelse i krigen, i stedet for at blive afskedigede kunne træde udenfor nummer (ber. VI A. 444).

Om forhandlingerne i regeringen erklærer fhv. forsvarsminister Søren Brorsen i sin redegørelse (ber. VI A. 81):

„Spørgsmålet blev behandlet i flere ministermøder, hvor man var meget uvillig stemt overfor det frikorps Danmark, der blev dannet med et par danske officerer som topfigurer. Regeringen som sådan havde ikke noget med denne korpsdannelse at gøre og har heller ikke billigt den, men der blev givet tilladelse til, at befalingsmænd og hjemsendte værnepligtige som frivillige kunne indtræde i korpset. I så tilfælde skulle der indsendes ansøgning om rejsetilladelse til udlandet, og for befalingsmændenes vedkommende trådte de udenfor nummer — fik altså ingen lønning. Når man gav en sådan tilladelse, var det naturligtvis, fordi vi var i en situation, hvor vi ved at gå imod de frivilliges ønske, der stærkt støttedes fra tysk side, risikerede, at hele hæren blev afvæbnet og hjemsendt, og dette måtte vi anse for meget skæbnesvangert, idet vi regnede med, at så længe det danske befalingsmandskorps var intakt, var der mulighed for, at den danske hær og flåde kunne komme til at løse en opgave om ikke før så hen imod krigens slutning. Ingen kunne jo dengang vide noget bestemt om krigens forløb. Der var som tidligere omtalt kun en lille dansk militærstyrke indkaldt, men alt lå parat, så man med timers varsel kunne have forøget den ikke ubetydeligt. Man løb en endnu større risiko ved på dette tidspunkt at sige

pure nej til disse frivillige, idet man kunne frygte en tvangsudskrivning af dansk ungdom, ikke alene til tysk arbejdstjeneste, men også til tysk militærtjeneste, hvad der såvidt mig bekendt skete i Alsace-Lorraine, hvor et antal af 150 000 unge mænd blev tvangsmobiliseret af den tyske krigsmagt.“

Den tidligere tyske gesandt og rigsbefuldmægtigede v. Renthe-Fink oplyser under en politiafhøring (ber. VI A. nr. 16), at formentlig partiet i Tyskland tog initiativet til at forsøge at oprette frivillige korps i de europæiske lande med det formål at deltage i kampen mod kommunismen. Renthe-Fink modtog en henvendelse fra det tyske udenrigsministerium om at forespørge den danske regering, om den var villig til at oprette et frikorps. Regeringen afslog under henvisning til Danmarks neutralitet, eller rettere at Danmark ikke var krigsførende. Derimod erklærede regeringen — stadig ifølge Renthe-Fink —, at den ikke ville lægge hindringer i vejen for oprettelsen af et korps på frivillig basis.

I sin redegørelse udtaler daværende stats- og udenrigsminister Scavenius, at det for den danske regering var en politisk nødvendighed dels at tillade hvervning til dette korps uanset de i lovgivningen om hvervning til fremmed krigstjeneste indeholdte bestemmelser, dels at indrømme militærpersoner, der meldte sig til korpset, forskellige lettelser (ber. VI A. 87). På kommissionens spørgsmål til Scavenius, „om det — som man har villet påstå — var ham, der ved et egenmægtigt kup muliggjorde dannelsen af „Frikorps Danmark““ (ber. VI, st. 20), svarer Scavenius benægtende (st. 21).

Under afhøringen for kommissionen (ber. VI st. 40) giver daværende forsvarsminister Brorsen udtryk for, at regeringen i spørgsmålet om frikorpsets oprettelse efterhånden blev udsat for et voldsomt pres. Til at begynde med var det de danske nationalsocialister, og hertil blev der ikke taget hensyn, men de fik hurtigt hjælp fra tyskerne, som regeringen var nødt til at forhandle med. Efterhånden blev det — stadig ifølge Brorsens udtalelser under afhøringen — klart, at man, hvis man ikke ville ud i den store konflikt på dette tidspunkt, hvor Tyskland stod stærkt, måtte give efter med hensyn til de frivillige. Efter langvarige forhandlinger i ministermøder opnåedes der enighed om, at der ikke var andet at gøre med hensyn til de frivillige end at give dem udrejsetilladelse, medens der ikke skulle ydes de frivillige økonomisk, moralsk eller anden støtte.

Som det fremgår af daværende stats- og udenrigsminister Scavenius' skriftlige redegørelse (ber. VI A. nr. 14) og af hans udtalelser under afhøringen for kommissionen (ber. VI st. 22—23), jfr. endvidere udenrigsministeriets gråbog vedrørende antikominternpagten (ber. V A. 260—61), er det fra dansk nationalsocialistisk side gentagne gange blevet påberåbt, at frikorpset skulle være oprettet med kongens og regeringens anerkendelse eller billigelse. Forsåvidt der herved tænkes på noget, der skulle have givet sig formelt udtryk, fremgår det af det følgende, at der ikke fra kongens og regeringens side fremkom nogen tilkendegivelse udover meddelelsen fra krigsministeriet*) til to officerer (Kryssing og Thor Jørgensen) om tilladelse til at træde udenfor nummer for at overtage stillingen som chef, henholdsvis næstkommanderende, for frikorpset og en meddelelse til hærens afdelinger om adgang for faste befalingsmænd og hjemsendte værnepligtige til at indtræde i korpset.**)

*) Ber. VI A. 87.

**) Om krigsministeriets senere skrivelse af 1. juni 1943 til hærens afdelinger om tjenestemandsforholdet for danske befalingsmænd i tysk krigstjeneste, se ber. VI s. 21 ff.

Meddelelsen til de to officerer gik ud på, at der fra krigsministeriets side „intet var til hinder for“, at de henholdsvis overtog posten som fører for og indtrådte i „Frikorps Danmark“, men at de i den anledning måtte træde udenfor nummer (ber. V A. 261).

DNSAP ønskede med støtte af det tyske gesandtskab, at der gennem Ritzaus Bureau skulle udsendes en meddelelse fra „Frikorps Danmark“'s hvervekontor om korpsets oprettelse og om mulighederne for at indtræde i korpset. I det udkast til en sådan pressemeddelelse, der den 2. juli 1941 blev forelagt udenrigsministeriets pressebureau af redaktør Bangsted, „Fædrelandet“, forekom bl. a. følgende passus (ber. VI A. 87 f. og ber. V A. 261):

„„Frikorps Danmark“, som er oprettet med den kongelige danske regerings billigelse, kæmper for et nyt Europa og for Danmarks sag — imod kommunismen.“

Da der som nævnt ikke forelå nogen formel billigelse fra regeringens side af korpsets oprettelse, foranledigede udenrigsministeriet, at den nævnte passus blev slettet. Til gengæld accepteredes, at der i pressemeddelelsen blev indsat en bemærkning om, at det var med den danske regerings billigelse, at oberstløjtnant Kryssing havde overtaget kommandoen over frikorpset. Ordlyden af denne pressemeddelelse, der blev offentliggjort den 3. juli 1941, var følgende:

„Oberstløjtnant C. P. Kryssing, chef for 5. artilleriafdeling, Holbæk, har med den kgl. danske regerings billigelse overtaget kommandoen over „Frikorps Danmark“. Stabschef i „Frikorps Danmark“ er kaptajn i fodfolket Thor Jørgensen. Korpset står under kommando af danske befalingsmænd. Til „Frikorps Danmark“ kan alle, der har aftjent deres værnepligt efter 1931, melde sig.“

Scavenius understreger under afhøringen (ber. VI st. 22—24), at regeringens billigelse kun gik ud på, at de to officerer kunne indtræde i frikorpset, og at der ikke forelå — hvad der var en udbredt opfattelse — en billigelse fra regeringen af selve frikorpset, jfr. herved også Brorsens hermed overensstemmende forklaring, ber. VI st. 65.

Den 5. juli 1941 overrakte den tyske gesandt følgende aide-mémoire til den danske udenrigsminister (A. 99):

„Rigsregeringen ser med glæde, at der opstilles et dansk frivilligkorps til deltagelse i kampen mod bolchevismen, og er indforstået med, at frikorps Danmark indsættes som en særlig dansk formation, med danske emblemer og under ledelse af danske officerer. Medlemmerne af frikorpset vil få militærløn og få underhold for sig selv og deres familie efter tyske principper.

Det tyske gesandtskab anmoder om, at det må blive danske militærpersoner, som melder sig til frikorps Danmark, tilladt at møde til mønstring, og når de bliver antaget, at der meddeles dem orlov med bibeholdelse af deres nummer, sålænge som de hører til frikorpset. Deres navne vil omgående blive meddelt det danske krigsministerium.

Man anmoder endvidere om, at der ved alle danske militærafdelinger ved dagsbefaling må blive henvist til opstilling af frikorpset, og at det må blive bekendtgjort, at der er adgang til at indtræde, og at optagelsesvilkårene bliver bekendtgjort.

Med hensyn til de danske militære kommandoposter tør man antage, at de vil stille sig forstående overfor det store ideelle formål, som opstillingen af frikorpset forfølger, og at de ikke vil vanskeliggøre hvervningen. Men det tyske gesandtskab ville alligevel være taknemlig for, om der måtte blive udstedt en passende instruks til de militære kommandoposter.“

Dette aide-mémoire blev med udenrigsministeriets skrivelse af 5. juli 1941 (A. nr. 27) oversendt til krigsministeriet, der i en skrivelse af 7. juli 1941 til udenrigsministeriet udtalte (ber. VI A. 92):

„I anledning af det modtagne aide-mémoire af 5. juli d. å. skal man udtale:

1. Af første stykke fremgår, at frikorps Danmark skal bære dansk kendetegn. Opmærksomheden henledes i den anledning på, hvorvidt frikorpset uden videre kan føre Dannebrog som fane.
2. Forsåvidt angår værnepligtigt personel, som er hjemsendt, vil dette uden videre kunne fremstille sig til mønstring ved korpset. Dersom de pågældende antages, skal de ansøge om rejsetilladelse til udlandet gennem deres militære underafdeling.
3. Forsåvidt angår befalingsmænd og ligestillede af linien eller reserven (forstærkningen), vil sådant personel kunne frigøres i begrænset omfang. De pågældende må gennem deres afdeling indsende ansøgning om tilladelse til at træde udenfor nummer og om rejsetilladelse til udlandet. De pågældende vil få tilladelse til at genindtræde i nummer ved første lejlighed, når deres tjeneste ved korpset ophører på lovlig vis. Krigsministeriet skal dog henlede opmærksomheden på, at befalingsmænd udenfor nummer fremdeles er undergivet militær straffelov og de tjenestebestemmelser, som straffeloven (§ 63) omfatter. Særlig nævnes, at de fremdeles har respektpligt overfor deres danske overmænd og foresatte og skal optræde på en for befalingsmænd værdig måde.
4. Hæren råder i øjeblikket — udover livgardens mandskab — over ca. 3300 tjenstgørende værnepligtige (kornetter, korporaler, underkorporaler og menige). Heraf er ca. 1100 rekrutter indkaldt i maj d. å., 1100 mand vagtstyrke er uddannet siden november 1940 og 1100 mand genindkaldt hjælpemandskab. Krigsministeriet vil såvel af hensyn til uddannelsen som af hensyn til bestridelsen af tjenesten ved depoter og magasiner anse det for uheldigt at mindske denne styrke, der derfor i påkommende tilfælde måtte suppleres med indkaldelse af andre værnepligtige. Den ovennævnte tjenstgørende styrke bør derfor undtages, medens man vil stille sig imødekommende overfor de hjemsendte værnepligtige.“

Om forarbejderne til denne skrivelse henvises til bilagene til nærværende beretning, A. 114—118.

I det tyske aide-mémoire blev der anmodet om, at alle danske militærafdelinger måtte blive gjort bekendt med frikorpsets dannelse samt med muligheden for indtræden og antagelsesbetingelser, og den 8. juli 1941 udsendte krigsministeriet følgende skrivelse til hærens afdelinger m. fl. (A. 101):

„Den danske regering har givet tilladelse til, at faste befalingsmænd af linien, reserven (forstærkningen) o. l. og hjemsendte værnepligtige (befalingsmænd o. l. og menige) fra den danske hær melder sig til frikorps Danmark. Medlemmer af frikorpset vil få lønninger m. v. i overensstemmelse med tyske bestemmelser og for deres person og familie være undergivet de almindelige tyske forsorgsbestemmelser.

Adgang til at melde sig til indtræden i frikorpset har enhver til hæren hørende fast befalingsmand af linien, reserven (forstærkningen) o. l. samt enhver hjemsendt værnepligtig (befalingsmand o. l. og menig). Tjenstgørende værnepligtige (befalingsmænd o. l. og menige) til pligtig tjeneste har ikke adgang til at melde sig. Anmeldelse til frikorpset sker på de i pressen opgivne steder.

Ovenstående vil af afdelinger m. fl. være at bekendtgøre for tjenstgørende faste befalingsmænd af linien, reserven (forstærkningen) o. l., ligesom der vil være at give de pågældende fornøden frihed til anmeldelse (mønstring) ved frikorpset.

Faste befalingsmænd af linien, reserven (forstærkningen) o. l., der efter anmeldelse til korpset får meddelelse om at være antaget, indsender ansøgning om tilladelse

til at træde udenfor nummer samt om rejsetilladelse til udlandet. Personel, der får tilladelse til at træde udenfor nummer, vil kunne forvente at få tilladelse til at genindtræde i nummer, når tjenesten ved korpset ophører på lovlig vis.

Samtlige ansøgninger fra faste befalingsmænd o. l. i sagens anledning fremsendes uopholdeligt ad kommandovejen til krigsministeriet. Ingen kan frigøres, førend krigsministeriets bestemmelse foreligger. Ansøgninger vil kunne forventes imødekommet i det omfang, tjenesten tillader dette.

Hjemsendte værnepligtige (befalingsmænd o. l. og menige), der ønsker at indtræde i frikorpset, skal indsende ansøgning om rejsetilladelse til udlandet gennem deres militære underafdelinger. Sådan rejsetilladelse meddeles de pågældende af den dertil beføjede myndighed, idet der ses bort fra, om de pågældende måtte være bestemt til genindkaldelse.

Det må ikke vanskeliggøres for de pågældende at indtræde i korpset.“

Om udarbejdelsen af og forarbejderne til denne skrivelse, om hvis endelige affattelse der opnåedes enighed i et ministermøde den 7. juli 1941 (ministermødeprotokollerne, ber. IV A. 444), henvises til A. 102—113.

Angående selve hvervningen til frikorpset oplyser den tidligere tyske gesandt von Renthe-Fink under en politiafhøring (ber. VI A. nr. 16), at det var meningen, at korpset skulle oprette sine egne hvervekontorer, men pludselig trådte Frits Clausen til og påtog sig at organisere hvervningen, idet han stillede sit partiapparat til rådighed; dette skete ifølge Renthe-Fink naturligt i forbindelse med, at de fleste, som meldte sig, var medlemmer af DNSAP.

Fhv. forsvarsminister Brorsen bemærker i sin skriftlige redegørelse til kommissionen (ber. VI A. 82), at tilgangen til korpset var ringe, og at befalingsmænd, der som frivillige gik i tysk krigstjeneste, var blevet advaret herimod af kammerater o. a., bl. a. af hærens tidligere chef, generallejtant With. Om denne advarsel udtaler general With under afhøring for kommissionen (ber. VI st. 75—76), at han, der på det tidspunkt var formand for foreningen „Det frie Nord“, i sommeren 1941 udsendte et cirkulære, som blev oplæst ved samtlige offentlige møder i „Det frie Nord“ og senere blev gentaget af With ved et møde i Studenterforeningen i efteråret 1942.

I dette cirkulære udtaler general With (ber. VI st. 75):

„Som hærens gamle chef ønsker jeg at udtale følgende:

Så længe den tyske værnemagt holder Danmark besat og hagekorsflaget vajer over hele den danske hærs kaserner og lejre, ja, endog over hærens århundredgamle kommandosted „Citadellet“, kan efter min formening danske soldater og hærens befalingsmænd ikke uden at krænke hærens soldaterære stå på en kampfront i våbenbroderskab med den hær, der holder Danmark besat.

Finland er ikke i nød for soldater. Dette er en kendsgerning, og kampen mod bolchevismen kan ikke ændre min ovenfor fremsatte opfattelse. Jeg beklager derfor oprettelsen af frikorps „Kryssing“.

Den danske hærs soldaterære blev frelst af vore unge soldater, der gav deres blod den 9. april.“

Om hvorvidt indholdet af denne erklæring kom ud til hærens officerer, henvises til ber. VI st. 66 (Brorsen) og st. 77—82 (With).

Om baggrunden for krigsministeriets skrivelse af 1. juni 1943 til hærens afdelinger om tjenestemandshold for danske befalingsmænd i tysk krigstjeneste henvises til beretning VI s. 21—26.

I ber. VII kap. 32, hvortil der henvises, er omtalt en række forhold om „Frikorps Danmark“, herunder hvervningen og den uro, der opstod i forbindelse med korpsets orlov i Danmark.

Om en af fhv. minister Gunnar Larsen til generalløjtnant Erik With umiddelbart før frikorpsets oprettelse rettet henvendelse oplyser generalen (ber. VI st. 74), at han i sommeren 1941 blev kaldt op til Gunnar Larsen, der fremsatte ønske om, at With blandt hjemsendte danske soldater skulle hverve frivillige til at indtræde i et korps, som man påtænkte at sende til Finland, jfr. herom ber. VI s. 19, note 2, ministermødeprotokollerne for møderne den 30. juni og 1. juli 1941 (ber. IV A. 443) og samarbejdsudvalgets protokoller for møderne den 1. juli og 8. juli 1941 (ber. IV A. 584—589). General With henledte Gunnar Larsens opmærksomhed på, at der nu, da tyske tropper var rykket ind i Finland og var i operativ samvirken med de finske tropper, forelå en helt anden situation end i vinteren 1939—40, da With virkede for støtte til Finland.

Efter et par dages forløb gav general With, iøvrigt uden nærmere motivering, Gunnar Larsen skriftlig meddelelse om, at han ikke kunne beskæftige sig med denne sag (ber. VI st. 74).

Som det fremgår af ber. VI s. 53, jfr. ber. VI A. nr. 26, havde afskediget kommandør C. V. Evers i skrivelse af 26. juni 1947 overfor kommissionen fremsat ønske om, at de forhold, der førte til hans afskedigelse, blev belyst nærmere ved besvarelsen af følgende spørgsmål:

Vedrørende
fhv. kom-
mandør
C. V. Evers.

I. Hvilken holdning instruerede regeringen de væbnede styrker til at indtage den 29. august 1943?

Herunder ønskes særligt oplyst: Hvilke ordrer fik i dagene omkring den 29. august:

- 1) Kystflåden?
- 2) Kystdefensionen?
- 3) Chefen for flådestationen, i særdeleshed med hensyn til vagtkompagniet?
- 4) Styrkerne, der befandt sig udenfor København, f. eks. i Kalundborg, Korsør og Isefjorden?
- 5) Hvad var hensigten med affattelsen af det til skoledelingen i Svendborg den 28. august kl. 18.00 afsendte telegram?

II. Hvilke ordrer blev givet til jyske division i Odense?

III. Hvilke ordrer blev der givet til de styrker, der kom i kamp, f. eks. „Niels Juel“, livgardens kaserne o. fl., og efter hvis ordre blev de udgivne?

I skrivelse af 21. oktober 1949 (A. nr. 28) anmodede kommissionen marine-ministeriet om en udtalelse i anledning af kommandør Evers' henvendelse og modtog som svar den som A. nr. 30 optrykte udførlige redegørelse af 13. juni 1950 med bilag, hvortil henvises. Hvad angår de her rejste spørgsmål om givne forholdsordrer til henholdsvis marinen og hæren, henvises til den udførlige redegørelse i beretning VI.

Marineministeriets redegørelse blev af kommissionen sendt til udtalelse hos kommandør Evers, der i en erklæring af 5. juli 1950 (A. 142) har fremsat sine bemærk-

ninger til en række enkeltheder i redegørelsen. I den følgeskrivelse (A. nr. 32), hvormed kommandør Evers fremsender sin erklæring, udtaler han:

„Sagen vedrørende affæren d. 29. august 1943 kan efter min opfattelse ikke adskilles i to af hinanden uafhængige faser, men bør behandles under et, idet min optræden i den sidste fase så decideret var bestemt af den første.“

Med skrivelse af 17. august 1950 (A. nr. 34) har marineministeriet fremsendt søværnskommandoens udtalelser i anledning af kommandør Evers' fornævnte seneste erklæringer (A. 141—144). Disse udtalelser, der i det hele er tiltrådt af marineministeriet, indeholder dels bemærkninger til enkeltheder i kommandør Evers' erklæring af 5. juli 1950, dels følgende udtalelse:

„Søværnskommandoen skal tilføje, at man finder kommandør Evers' personlige bestræbelser for at blive rehabiliteret forståelige, men kan ikke se andet, end at kommandøren på et kritisk tidspunkt ikke har kunnet opfylde de krav, der må stilles til en søofficer, der har en så høj kommando.“ (A. 147).

D. Supplement vedrørende beretning VII.

Justitsministeriet og retshåndhævelsen under besættelsen.

Fra Erik Reitzel-Nielsen har kommissionen modtaget den som A. nr. 39 optrykte skrivelse af 12. juni 1950, hvori han ønsker at foretage en række korrek-
tioner til den af afdøde fhv. justitsminister Thune Jacobsen afgivne redegørelse af 1. november 1946 vedrørende de nærmere omstændigheder i forbindelse med Reitzel-Nielsens ansættelse fra 1. oktober 1942 som kommitteret under statsministeriet (ber. VII A. nr. 351). Om de enkelte spørgsmål henvises til Erik Reitzel-Nielsens ovennævnte skrivelse, der indeholder sidehenvisninger til såvel beretning som bilag vedrørende justitsministeriet og retshåndhævelsen.

Vedrørende
Erik Reitzel-
Nielsen.

I beretning VII s. 92 oplyses det, at Louis Henry von Kohl ved Køben-
havns byrets dom af 24. marts 1949 (ber. VII A. nr. 216) blev idømt fængsel i 1
år for følgende forhold: 1) for i 1941 at have forfattet bogen „Lænkerne brydes“, der
udkom med tysk finansiel støtte, 2) for at have overtaget ledelsen af pressebureauet
„Presse Informationer“ og 3) for i „Fædrelandet“ at have skrevet forskellige artikler,
der propaganderede for tyske og nazistiske synspunkter.

Vedrørende
Louis Henry
von Kohl.

Byrettens dom blev påanket, og ved Østre Landsrets dom af 8. september 1950 (A. nr. 38) *fri fandtes* von Kohl, hvorhos det i dommen bestemtes, at det offentlige som erstatning for uforskyldt fængsling til von Kohl burde udrede 500 kr.

E. Supplement vedrørende beretning VIII.

Arbejds- og socialministerierne, ministeriet for handel, industri og søfart, indenrigsministeriet og ministeriet for landbrug og fiskeri under besættelsen samt spørgsmålet om danske entreprenørers udførelse af arbejder for besættelsesmagten.

Vedrørende
forretnings-
fører Niels
Lindberg.

Kommissionen har fra landsretssagfører Philip Ingerslev modtaget den som A. nr. 40 optrykte skrivelse af 19. august 1950 vedrørende de i bilagene til beretning VIII optrykte rapporter, der blev optaget til brug i den sag, der verserede mod forretningsfører Niels Lindberg ved den ekstraordinære undersøgelseskommission (ber. VIII A. nr. 16). Under henvisning til nogle af disse rapporter (ber. VIII A. 120 ff. og 127) henleder landsretssagfører Ingerslev opmærksomheden på nogle — i hans skrivelse gengivne — udtalelser, fremsat i den af den ekstraordinære undersøgelseskommission afgivne indstilling af 12. august 1947 vedrørende forretningsfører Niels Lindberg. Idet bemærkes, at den ekstraordinære undersøgelseskommissions nævnte udførlige indstilling ikke er optrykt, henvises om enkeltheder til A. nr. 40 samt til noten hertil (A. 160).

Erklæringer
i anledning
af Henning
Dalsgaards
referat af et
møde i Vestre
Fængsel,
oktober 1945.

Kommissionen har fra folketingsmand Kristen Amby modtaget den som A. nr. 41 optrykte skrivelse af 21. april 1950, hvori det hedder:

„I et af Henning Dalsgaard udarbejdet referat af et møde i Vestre Fængsel den 13. oktober 1945 (den parlamentariske kommissions beretning VIII, bilagene s. 138 ff.) har han side 140 anført følgende:

„1. En ungkonservativ gruppe, som i april—juni 1940 havde haft under overvejelse at sprænge det konservative folkeparti og danne regering af nazi-orienteret art med tysk støtte. Såvidt Dalsgaard husker, var Carsten Raft, pastor Amby m. fl. rigsdagsmænd med i disse overvejelser sammen med radikale elementer i den konservative ungdomsbewægelse, bl. a. den nu fængslede næstformand for KU Christensen. Stauning ville gerne vide, om der bestod nogen forbindelse mellem disse folk og tyskerne. Sagen var sivet ud i konservative kredse, men ikke videre. Da Dalsgaard aldrig har deltaget i politiske overvejelser sammen med tyskerne (antagelig fordi han betragtedes som socialdemokrat), kunne han ikke skaffe det oplyst.“

Foranlediget af, at mit navn her er nævnt, skal jeg udtale, at jeg overhovedet ikke har eller har haft nogen viden om, hvorvidt der måtte have bestået en „ungkonservativ gruppe“ som anført, og jeg kan derfor kort og kategorisk erklære, at jeg selvfølgelig i ingen henseender har haft forbindelse af den nævnte art.

Kr. Amby.“

Fra folketingsmand Carsten Raft, der ligeledes omtales i Henning Dalsgaards ovennævnte referat, har kommissionen modtaget følgende erklæring af 25. maj 1950 (A. nr. 42):

„I anledning af det i kommissionens beretning VIII på side 140 anførte skal undertegnede folketingsmand Carsten Raft udtale, at jeg ikke kender noget som helst til den pågældende ungkonservativ gruppe, at jeg aldrig i besættelsestiden har deltaget i forhandlinger om regeringsdannelser andre steder end i min rigsdagsgruppe og i tilknyttede samtaler med mit partis ledelse. For mit vedkommende kan jeg derfor sige, at det af Henning Dalsgaard anførte er helt hen i vejret.

Carsten Raft.“

Fra minister O. C. Mohr har kommissionen modtaget den som A. nr. 43 optrykte skrivelse af 3. maj 1950, hvori minister Mohr, der var Danmarks gesandt i Berlin, da spørgsmålet om bevæbning af de danske handelsskibe var på tale, giver en supplerende udførlig fremstilling til det hidtil for kommissionen foreliggende materiale, jfr. herved beretning VIII s. 29—37.

Supplerende
oplysninger fra
minister O. C.
Mohr om de
tyske krav
om bevæb-
ning af danske
handelsskibe.

I den som A. nr. 54 optrykte skrivelse af 12. februar 1951 har direktør Knud Sthyr fremsat nogle bemærkninger bl. a. vedrørende sagen om støtte til bladet „Europa-Kabel“, jfr. herom A. 200.

Vedrørende
direktør
Knud Sthyr.

F. Supplement vedrørende beretning IX.

Undersøgelser vedrørende politisk virksomhed under besættelsen, der skønnes at indeholde anslag mod folkestyret og den hidtidige statsretlige praksis (jfr. kommissoriets 1. led).

Erklæring fra plantageejer E. V. Hardy-Hansen. Fra højesteretssagfører Felix Vang har kommissionen modtaget de som A. nr. 45 og 46 optrykte skrivelser af 23. november og 8. december 1949 indeholdende supplerende oplysninger til beretningens omtale af plantageejer E. V. Hardy-Hansens forhold. I skrivelsen af 8. december hedder det:

„I kommissionsbetænkningen er det nævnt, at plantageejer Hardy-Hansen er dømt ved Københavns byrets dom*), medens det ikke er nævnt, at han senere er frifundet ved landsrettens dom, idet det alene med petit er angivet, at nogle af de ved byretten dømte er frifundet ved landsrettens dom.

Plantageejer E. V. Hardy-Hansen, der i en årrække har været og stadig er formand for landsforeningen „Dansk Frugtavl“, blev indklaget i den pågældende sag i sin egenskab af formand for landsforeningen „Dansk Frugtavl“ og på grund af de bestræbelser, han som formand under krigen udfoldede for at tjene landsforeningen „Dansk Frugtavl“ og dens interesser. Derimod har plantageejer Hardy-Hansen aldrig beskæftiget sig med politik.

Når hr. Hardy-Hansen blev indklaget i den omhandlede sag, skyldtes det alene, at anklagemyndigheden mente, at hr. Hardy-Hansen var gået for vidt i sine bestræbelser på at skaffe frugtavlens her i landet rimelige afsætningsvilkår for eksport af deres frugt.

Medens byretten i sin ovennævnte dom fulgte anklagemyndighedens påstand, blev plantageejer E. V. Hardy-Hansen ved Østre Landsrets dom af 23. marts 1948 frifundet, idet det blev statueret dels, at hr. Hardy-Hansen ikke som påstået fra anklagemyndighedens side havde deltaget i forhandling med tyske embedsmænd om de i anlageskriftet nævnte spørgsmål, dels at hr. Hardy-Hansen efter det i sagen oplyste havde udvist et korrekt forhold under besættelsen som formand for „Dansk Frugtavl“.

Erklæring fra kreditforeningsdirektør Finsen (vedrørende „Højgaard-gruppen“). Fra kreditforeningsdirektør Finsen, Gisselfeldt Allé 14, har kommissionen modtaget anmodning om, at nedenstående skrivelse af 21. november 1949 (A. nr. 47) optages i supplementbindet vedrørende kommissionens beretning IX:

„Som bilag 52 (p. 160), jfr. også bilag 30 (p. 94) til kommissionens beretning IX, findes aftrykt en skrivelse af 18. september 1940 fra fhv. præsident Holger Andersen. Denne skrivelse er efter det oplyste (det stenografiske referat sp. 78) udsendt til en række personer med forespørgsel om, hvorvidt de pågældende måtte være villige til at medunderskrive den som bilag 50 (p. 156—157) aftrykte henvendelse til offentligheden. I skrivelsen henvises til, at henvendelsen på forhånd er tiltrådt af en række nærmere angivne mænd, deriblandt undertegnede.

Da der ikke er givet mig lejlighed til at afgive forklaring overfor kommissionen, ønsker jeg at oplyse følgende:

*) Ber. IX s. 9, jfr. A. nr. 87.

Jeg deltog — efter indbydelse — i det i beretningen p. 29 ff. omtalte møde i Ingeniørhuset den 20. august 1940. På mødet forelagdes et udkast til henvendelse til offentligheden. Dette udkast vandt ikke tilslutning.

Den 5. september s. å. modtog jeg fra en af indbyderne, direktør Percy Ipsen, et nyt udkast, identisk med det som bilag 50 aftrykte.

Den 9. s. m. meddelte jeg ham, at jeg kunne tiltræde dette udkast med min underskrift.

Den 24. s. m. anmodede jeg imidlertid direktør Ipsen om, at min tiltræden måtte blive betragtet som bortfaldet, idet jeg i mit brev til ham bl. a. henviste til, at „2 artikler i de seneste dage i tyske blade — „das Reich“ og „Berliner Börsen Zeitung“, citerede i „Børsen“ i søndags — med bebudelse af Staunings afgang og Vinding Kruse som hans efterfølger synes mig at gøre det yderst betænkeligt, om der fra en kreds, for hvem bevarelsen af Danmarks selvstændighed er den vigtigste opgave, foretages en aktion, som — omend mod sin hensigt — vil kunne uddybe den splittelse i dansk politik, man formentlig både i de pågældende tyske blade og i forskellige hjemlige tyskbetonede kredse med forventning ser hen til for at muliggøre lidet ønskelige ændringer i dansk styre.“

Den 25. marts kvitterede Percy Ipsen for modtagelsen af dette brev med tilføje, at man iøvrigt havde stillet udsendelsen i bero.

Senere har jeg ikke haft føling med den såkaldte „Højgaardgruppe“.

Det forannævnte brev af 18. september 1940 fra Holger Andersen, hvori mit navn — iøvrigt ganske korrekt — nævnes blandt de personer, der på dette tidspunkt havde tiltrådt henvendelsen, er jeg først blevet bekendt med i efteråret 1947.“

Fra direktørerne F. C. Boldsen, F. W. Kraft, Knud Sthyr og Chr. H. Olesen har kommissionen under henvisning til en i bilagene til beretning IX A. 225 f. optrykt redegørelse fra Reitzel-Nielsen modtaget anmodning om at optage følgende erklæring i supplementbindet (A. nr. 48):

Erklæring fra
direktørerne
F. C. Boldsen,
F. W. Kraft,
Knud Sthyr og
Chr. H. Olesen.

„Side 232 i bilagshæftet skriver Reitzel-Nielsen i redegørelsen som følger:

„Iøvrigt vidste jeg fra dr. Popp-Madsen, at visse ledende erhvervsfolk — f. eks. direktør Chr. H. Olesen, direktør Kraft, direktør Sthyr og direktør Boldsen havde haft et møde for at få en ordning.“

Vi må bestemt bestride, at der har fundet et møde sted som det i den citerede passus anførte. Vi tilføjer, at vi ejheller — på det i den nævnte passus angivne tidspunkt eller senere har deltaget på anden måde i forhandlinger eller drøftelser, der har haft til formål at søge „at få en ordning“, hvilket formentlig skal forstås således: at få dannet en regering, der kunne godkendes af tyskerne.

Da således den anførte passus er fuldstændig urigtig, er det vort ønske at gøre den høje kommission bekendt hermed, og vi anmoder om, at denne vor skrivelse må blive optaget blandt bilagene til den næste beretning til folketetinget.“

I ber. IX (undersøgelser vedrørende politisk virksomhed under besættelsen, der skønnes at indeholde anslag mod folkestyret m. v.) optoges (A. nr. 80) en af Erik Reitzel-Nielsen den 7. april 1944 affattet redegørelse vedrørende den virksomhed, han havde udfoldet i august—september 1943 (om dannelse af en ny regering, hans samtaler herom med daværende højesteretspræsident Troels G. Jørgensen, Thune Jacobsen m. fl., hans udarbejdelse af lovudkast til bemyndigelseslov m. v.). Foranlediget af denne redegørelses trykning og de af kommissionen herom fra forskellige personer indhentede udtalelser, der ligeledes optrykkes i nævnte beretning, har Reitzel-Nielsen til kommissionen indsendt den som A. nr. 44 optrykte skrivelse af 18. februar 1950, hvori han fremkommer med en række supplerende bemærkninger.

Vedr.
Erik Reitzel-
Nielsen.

I den foran i afsnit D. omtalte henvendelse fra Reitzel-Nielsen (A. nr. 39) til kommissionen vedrørende beretning VII, justitsministeriet og retshåndhævelsen under besættelsen, findes desuden nogle bemærkninger vedrørende det uddrag af byretsdommen i den mod Reitzel-Nielsen rejste sag, der er optrykt i beretning IX (A. nr. 87); Reitzel-Nielsen oplyser, af byretsdommens præmisser ikke tiltrådtes af landsretten, og hævder, at byretsdommen indeholder en række fejl, jfr. herom nærmere A. 155—156.

G. Supplement vedrørende beretning X.

Ministeriet for offentlige arbejder og trafikministeriet under besættelsen.

I en til kommissionen afgiven redegørelse af 3. juli 1945 vedrørende tyske krav om bevæbning af danske handelsskibe (ber. VIII A. nr. 22) oplyste fhv. handelsminister Haldan Hendriksen, at nogle af færgerne mellem Gedser og Warnemünde på et vist tidspunkt var bevæbnet, hvilket ikke fremgik af den til kommissionen af generaldirektoratet for statsbanerne afgivne redegørelse af 16. juli 1945 om bevæbning af danske færger (ber. X A. nr. 79).

Vedr.
bevæbning
af færger på
Gedserover-
farten.

Som nævnt i ber. VIII s. 35, noten, anmodede kommissionen i den anledning ministeriet for offentlige arbejder om en udtalelse herom (A. nr. 51), og som svar herpå er nu modtaget en redegørelse af 29. marts 1950 fra generaldirektoratet for statsbanerne (A. nr. 52). Det oplyses heri, at generaldirektoratets redegørelse fortrinsvis tog sigte på Storebæltsoverfarten.

Vedrørende spørgsmålet om bevæbning af færgerne på Gedseroverfarten hedder det i den nu modtagne redegørelse:

„Hvad angår det nu rejste spørgsmål om bevæbning af færgerne på Gedseroverfarten kan oplyses, at der i herværende arkiver findes koncept til en skrivelse afsendt den 3. august 1940 til lederen af Gedser—Warnemündeoverfarten sålydende:

„Herved meddeles, at den tyske værnemagt er bemyndiget til at opsætte luftværnskanoner på de danske færger på Gedseroverfarten.

I denne anledning anmodes De om at være værnemagten behjælpelig med hensyn til anbringelsen af kanonerne på det bedst egnede sted ombord, idet selve anbringelsen sker ved værnemagtens foranstaltning.

Da der kun bliver tale om lette kanoner, vil det efter værnemagtens udtalelse ikke være nødvendigt at foranledige forstærkning af dækket.“

Skrivelsen er som allerede nævnt sendt til overfartslederen i Gedser den 30. august 1940, men det har ikke været muligt at fastslå, hvad der ligger til grund for denne skrivelse, idet den ikke er bilagt aktstykker af nogen art. Man har forsøgt en henvendelse til den nu afgåede søfartschef, som ikke kan erindre skrivelsens afsendelse og heller ikke nærmere omstændigheder denne sag vedrørende, men vil formene, at den er formuleret og afsendt efter aftale med daværende generaldirektør Knutzen, muligt efter forudgående henvendelse fra det tyske transportkommandatur her i huset.

Man har derhos opfordret den nuværende overfartsleder af Gedser—Warnemündeoverfarten, som også var leder på det omhandlede tidspunkt (august 1940), til at meddele de oplysninger om denne sag, som han måtte være i stand til at afgive. Overfartslederen har under 25. ds. afgivet følgende erklæring:

„I besvarelse af søfartschefens skrivelse af 24. marts nr. 9044 meddeles herved, at egentlige luftværnskanoner ikke har været opstillet ombord, derimod af og til maskingeværer på 3-fod under rene militærtransporter.

Dette hørte op, da vi efterhånden nægtede at sejle, hvis omhandlede skyts blev stillet op, og dette blev stiltiende accepteret af transportlederne.

I hvor lang tid vi havde denne bevæbning, har jeg ingen klar erindring om, men det var med daværende søfartschef Neergaards billigelse, at vi nægtede værne-magten denne tilladelse.“

Generaldirektoratet beklager ikke at kunne belyse sagen nærmere.“

Vedr.
fabrikken
Torotor.

Fra overretssagfører Harald Christensen har kommissionen modtaget følgende skrivelse af 8. juli 1949 (A. nr. 49):

„I anledning af den fra den parlamentariske kommission i „Politiken“ af 5. ds. omtalte beretning, hvori det oplyses, at hr. Gunnar Larsen til englænderne har oplyst, at der fremstilles dele til V.2 på fabrikken Torotor, tillader jeg mig som sagfører for a/s Torotor at meddele, at disse oplysninger ikke er i overensstemmelse med sandheden, idet der aldrig på fabrikken er fremstillet dele til V-våbnene. Dette er bekræftet fra officiel engelsk side, jfr. vedlagte fotokopi (A. 187) af nævnte bekræftelse, tilsendt politimesteren i nordre birk, idet originalen beror hos nævnte politimester.“

Vedr.
direktør
Niels Erik
Wilhelmsen

Fra landsretssagfører E. Spang Larsen er modtaget en skrivelse af 6. december 1949 vedrørende direktør Niels Erik Wilhelmsen (A. nr. 50), hvori det hedder:

„Som beskikket forsvarer for direktør Niels Erik Wilhelmsen ved underretten og landsretten i den i sin tid mod fhv. minister Gunnar Larsen, min klient m. fl. af anklagemyndigheden rejste sag tillader jeg mig at henvende mig til kommissionen i følgende anledning.

Iblandt bilagene til kommissionens beretning til folketinget findes i X. bind nogle politirapporter m. v., hvori min klients forhold omtales på ikke særlig flatterende måde.

Som det sikkert vil være bekendt, var min klient i sin tid sigtet for betydeligt flere forhold, end der blev rejst tiltale for, og af disse sidste blev han igen kun dømt for en mindre del.

Det er vel rigtigt, at en omhyggelig læser ved at sammenligne de nævnte afsnit med dommen, der findes trykt andetsteds*), vil kunne fastslå det rette forhold, men jeg må give min klient ret i, at det store flertal af læsere ikke vil komme til dette resultat. Heldigst havde det efter min opfattelse været, om der, de steder min klients forhold omtales, havde stået en henvisning til de afsagte domme med angivelse af sidetal, men uanset dette ikke kan gøres nu, må jeg dog henstille, at kommissionen i et af de følgende bind gør opmærksom på forholdet.

Min klient har bedt mig benytte lejligheden til at gøre opmærksom på, at han ikke er blevet afhørt af kommissionen vedrørende det i bilagene 205, 206 og 211 omhandlede forhold. Han vil sætte pris på at blive det.“

Kommissionen har ikke, da de omhandlede forhold har fundet retslig afgørelse og herefter må anses som liggende udenfor kommissoriet, fundet anledning til at foretage sig videre i denne sag.

Direktør F. C.
Boldsen om
start af bladet
„Europa-
Kabel“.

Fra direktør F. C. Boldsen har kommissionen modtaget følgende skrivelse af 22. november 1950 (A. nr. 53):

„I bilag til beretning til folketinget X side 501 er aftrykt en skrivelse fra tidligere trafikminister Gunnar Larsen til statsminister V. Buhl af 23. september

*) Byrettens, landsrettens og Højesterets domme vedrørende direktør Wilhelmsen m. fl. er optrykt som aktstykker nr. 83, 84 og 85 i bilagene til beretning X.

1942. Side 506 er aftrykt en rapport fra samme. I begge udfærdigelser tales om start af bladet „Europa-Kabel“, og det meddeles, at forhandlinger herom mellem G. Meissner og mig bristede som følge af nogle uoverensstemmelser vedrørende angreb på mig i „Fædrelandet“.

I den anledning har jeg indhentet hoslagte erklæring fra ingeniør Gunnar Larsen, til hvilken henvises, og som jeg beder om at få optrykt sammen med nærværende skrivelse. Jeg oplyser i denne forbindelse, at det af en afhøring i 8. undersøgelseskammer den 12. december 1945 fremgår, at jeg, der var tilkaldt til et møde i udenrigsministeriet om sagen, stillede krav om „100⁰/o dansk kapital, 100⁰/o danske redaktører, ikke een linie påtvunget fra tysk side og ingen deltagelse fra kredsen omkring D.N.S.A.P.

Jeg var forud klar over, at med disse betingelser havde jeg opnået at blive fri for at have noget med dette blad at gøre. Det samme fremgår af en afhøring af G. Meissner den 11. december 1945, hvori han erklærede: „Boldsen ville imidlertid ikke være med, da han ikke kunne få opfyldt sine krav om dansk aktiemajoritet, fuldstændig dansk bestemmelsesret over stoffet og frihed for at have to D.N.S.A.P.-medlemmer, dr. Værnet og direktør Leerbeck, med i bestyrelsen.““

Den i skrivelsen nævnte erklæring fra fhv. minister Gunnar Larsen er optrykt i bilagene til nærværende beretning side 195.

Som foran side 13 anført har kommissionen fra direktør Knud Sthyr modtaget den som A. nr. 54 optrykte skrivelse af 12. februar 1951 indeholdende en række bemærkninger bl. a. til beretning X. Der henvises til det nævnte aktstykke (A. nr. 54).

I henhold til de kommissionen givne forskrifter gives foranstående beretning til det høje folketing.

Christiansborg, den 26. september 1951.

Kristen Amby. Busch-Jensen. Bøgholm. Holger Eriksen, formand. Niels Eriksen. Jørgen Gram. Victor Gram. Poul Hansen (Grenaa). Rasmus Hansen. Hans Hækkerup. Arnth Jensen, næstformand. Thisted Knudsen. Holger Larsen. M. Larsen. Lindberg. Harald Nielsen. Karl Olsen. Oluf Pedersen. Th. Poulsen. Rager. Rasting. Viggo Starcke. Steen.

Eigil Olsen.